

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ Гайдусь А.Ю.	83
СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ЛІКАРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Галкіна Т. М.	86
ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ Гнатовська К.С.	89
АЛЬТЕРНАТИВНІ МОДЕЛІ ОТРИМАННЯ ОСВІТИ В СУСПІЛЬСТВІ ЗНАНЬ Гончарова О.С.	93
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ Довженко Т.О., Небитова І.А.	97
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Довченко Н.В.	102
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ Донченко О.В.	107
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ Ємець А.А., Коваленко О.М.	111
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО І. Ф. ПРОКОПЕНКО Захарченко В.П., Коробкіна О.Г.	115
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ Зеленська Л.Д.	119
ПОКЛИКАННЯ: РЕКТОР-НАСТАВНИК Золотухіна С.Т.	127
ІВАН ФЕДОРОВИЧ ПРОКОПЕНКО ТА РОЗВИТОК ВАЛЬДОРФСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ Іонова О.М.	131
MASTERS' PROFESSIONAL TRAINING ON SPECIALTY 016.02 «SPECIAL EDUCATION. OLIGOFRENOPELAGOGY» IN H.S.SKOVORODA KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д., Галій А.І.	136
ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВСЬКА КОНЦЕПЦІЯ» У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ МУЗИКОЛОГІЧНОГО СЕМАНТИЧНОГО ЗНАННЯ Калашник М.П.	140

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Ємець А.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: alenaemec25@gmail.com

Коваленко О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: olga_kovalenko2002@ukr.net

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6915749>

Одним із провідних завдань початкової школи є формування в учнів читацької компетентності. Його реалізація можлива за умови, якщо процес залучення школярів до читання буде здійснюватися фахівцями, обізнаними в колі дитячого читання, спроможними методично грамотно організувати роботу з дитячою книжкою й мотивувати учнів до самостійної читацької діяльності.

Однак, як свідчать дані, отримані впродовж останнього десятиріччя співробітниками лабораторії методичного забезпечення безперервної системної освіти «Школа-ЗВО» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, рівень читацької компетентності студентів 1-2 курсів факультету початкового навчання з року в рік знижується. Найбільше занепокоєння викликає рівень їхньої читацької культури (обмежений читацький кругозір, наявність великої кількості помилок у записі прізвищ письменників, фіксація заголовку твору без зазначення його автора) та відсутність позитивного читацького досвіду. Значна кількість студентів зізнається, що не любила читати в дитинстві. Не може не хвилювати й те, що серед здобувачів вищої освіти фактично не має читачів, які присвячують читанню своє дозвілля, які читають регулярно (не 1-2 рази на місяць, а кожного дня або кожного тижня). Студенти заочної форми навчання зізнаються, що взагалі не читають нічого поза навчанням, бо «немає часу». Стати прикладом для молодших школярів таким здобувачам освіти буде важко, оскільки в майбутніх учителів відсутні якості

кваліфікованого читача.

Окрім прогалин довузівської підготовки, залишається актуальною проблема формування фахівця з галузі дитячого читання в умовах педагогічних ЗВО. Систематичне зменшення аудиторного навантаження на вивчення дисциплін філологічного циклу (упродовж 20 останніх років загальну кількість годин зменшено втричі), домінування дистанційної форми навчання в умовах карантину, а сьогодні ще й воєнного стану, не дозволяє студентам набути необхідних теоретичних знань і практичних навичок.

Третя проблема пов'язана із організацією навчального процесу в сучасній початковій школі. На сьогодні, на жаль, можемо констатувати відсутність системної роботи, спрямованої на залучення дітей до самостійного читання. Ще у ХХ столітті методистами було доведено, що сформувати в молодших школярів читацьку самостійність неможливо на основі використання лише підручника. Щоб стати кваліфікованим читачем з певними читацькими інтересами, необхідно набути вміння взаємодіяти з книжкою, твором і, головне, мати можливість здійснювати мотивований вибір літератури для самостійного читання. На формування цих якостей спрямовані уроки позакласного читання, які були введені в освітню систему у ХХ ст. Н.М. Світловською та О.В. Джежелей.

Опитування вчителів початкових класів та студентів факультету початкового навчання упродовж першого двадцятиріччя ХХІ ст. показали, що в класичному вигляді методика позакласного читання в сучасній школі не реалізується. Більшість учителів відмовилась від проведення досить складного в підготовці і непередбачуваного за результатом уроку (хоча в більшості чинних програм з української мови та читання вони заплановані). Серед основних причин відмови від проведення уроків позакласного читання, які називають учителі, є перенавантаження педагогів, брак необхідних книжок у шкільних, районних, домашніх бібліотеках, відсутність підтримки з боку батьків.

Ті вчителі, які зазначають, що проводять уроки позакласного читання, на жаль, не дотримуються етапності у формуванні кваліфікованого читача й порушують чинні методичні вимоги. Типовим варіантом проведення сучасних

уроки позакласного читання є робота за хрестоматією, яка в такому випадку виконує роль навчальної книги і майже нічим не відрізняється від підручника.

Як наслідок, під час педагогічної практики студенти не мають можливості побачити й проаналізувати уроки позакласного читання в школі, набути практичного досвіду їх проведення.

Таким чином, утворюється замкнене коло: студенти-нечитачі, у яких не було в дитинстві уроків позакласного читання, під час дистанційного навчання в педагогічному університеті не встигають оволодіти читацькою компетентністю і, як наслідок, не можуть професійно керувати формуванням читацької компетентності учнів на робочому місці. Опосередковано це підтверджують результати сучасних досліджень, згідно з якими «згасання інтересу до читання відбувається з 9–10 років, а серед старших підлітків з 14 років скорочення кількості щоденних читачів, порівняно з наймолодшою віковою групою, відбувається більш ніж удвічі» [1], у дорослому віці щоденними читачами залишається лише 8% населення, а читання книжок серед щоденного дозвілля посідає 9 місце після перегляду телебачення, проведення часу в соціальних мережах тощо.

Як розірвати замкнене коло? Одним з ефективних напрямів подолання окресленої проблеми може стати організація в педагогічних закладах освіти спеціальної додаткової роботи, спрямованої на залучення майбутніх учителів початкової школи до систематичного опрацювання дитячої книжки. Прикладом такого виду діяльності є розпочатий у 2016 році на факультеті початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди експериментальний проєкт «Школа професійного зростання (День у школі)». Результати позитивного упровадження цього проєкту впродовж п'яти років висвітлено в низці робіт [2], [3], [4], [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Читання як життєва стратегія: стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки. URL: <http://surl.li/luml>
2. Джежелей О. В., Ємець А. А., Коваленко О. М. Підвищення рівня читацької культури як важлива передумова професійного зростання майбутнього вчителя початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2018. № 60, т. 2. С. 44–47.
3. Ємець А. А., Коваленко О. М. Організація роботи з дитячою книжкою в першому класі в межах проекту «День у школі. Професійне зростання». *«Теорія і методика навчання : проблеми та пошуки»* : зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2018. Вип. 14. С. 45–57.
4. Ємець А. А., Коваленко О. М. Формування читацької культури як один із аспектів набуття професійної компетентності майбутніми вчителями початкових класів. *«Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки»* : зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2018. Вип. 15. С. 30–35.
5. Dzhezheley O., Emets A., Kovalenko O. Problems of formation of the professional competence of the future primary school teachers in the context of dual education. *Theory and practice of future teacher's training for work in new ukrainian school* : monograph. Prague, 2020. P. 435–451.